

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend..

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

GELOVIG KRUISDRAGEN 111

Er is op aarde onuitsprekelijk veel verdriet en ellende. In zijn inleiding op de 33e preek uit het Huysboec somt Bullinger veelsoortige ellende op. Niemand kan al die ellende peilen. Hoe gaan we als christenen om met het lijden? Hoe moeten we verdriet en tegenspoed zien? Daarvoor hebben we onderwijs uit Gods Woord nodig. Niet anze ervaring is beslissend, maar Gods Woord alleen.

Rijke ontvouwing van de Schrift

Over welke bijbeltekst gaat de 33e preek uit het Huysboec van Bullinger? Over geen enkele in het bijzonder. In oudnederlandse vertaling draagt het sermoen het opschrift: 'Van teghenspoet ende vele ellendicheden lijdtzaamelick te draghen. Van de hope ende menigherley vertroostinghe der gheloovighen.' Het betoog draait duidelijk om één onderwerp: 'verdruckinghen'. Dit centrum wordt vervolgens van alle kanten belicht. Bullinger behandelt niet een bepaalde tekst om te zien wat die ons te zeggen heeft, maar hij gaat na wat de Schrift zegt over het lijden en de verwerking daarvan. Wanneer we de preek lezen en alle bijbelverwijzingen zouden opzoeken,

zijn we constant in de bijbel aan het bladeren. Het aantal tekstgedeelten dat Bullinger in het bestek van dit ene preekmodel weet aan te voeren, is overweldigend. Hij haalt zo'n negentig Schriftgedeelten aan. En dan zijn nog niet eens de vele bijbelse personen en gebeurtenissen meegerekend die hij als voorbeeld gebruikt. De preek wordt zo een bron van gegevens over het behandelde onderwerp, De aangesneden zaken zijn sterk praktijkgericht. Het door tegenspoed beproefde geloof heeft immers weinig aan vraagstellingen die boven de werkelijkheid zweven.

Troostvolle voorbeelden

De mensen die lange tijd verdrukkingen moeten meemaken, worden door Bullinger gewezen op voorbeelden uit het Oude en Nieuwe Testament, om zich daardoor te troosten. Er zijn 'sonderlinge ende schoone exempelen der verlossinghe in David, Josaphat, Ezechia, Manasse ende vele andere.' Het is in de prediker te prijzen dat hij over het thema niet zomaar aan het redeneren slaat, maar zowel vragen als antwoorden uit de bijbel zelf laat opkomen. Het zijn vragen van Job en Asaf, de ervaringen van het volk Israël en van David en de antwoorden van met name Paulus die voor de toehoorders worden vertolkt. De overvloed aan Schriftgegevens past goed in de hoofdlijn van de preek. De vele teksten die Bullinger kiest, hangen er zeker niet maar wat bij. Ze zijn meestal raak

HOOFDARTIKEL

Gelovig kruisdragen III

F. v.d. Pol

UIT DE SCHRIFT

Sterke ouderen

W.M. van Wijk

KERKELIJK LEVEN

Met wie spreek ik?

C.J. de Ruijter

KORT GEHOUDEN

Gereformeerde jongeren

W.G. de Vries

OWOEDING EN ONDERWIJS

Opvoeden moet Jeduwen - opvoeden moet je doen! I

Jetze J.D. Baas

AAN DE BROEDERWEG

Schooldag 1993: 'De bijbel vandaag'

J.A. Meijer

BOEKBESPREKING

Levenbeëindiging als stervensbegeleiding?

Geloven de twijfel te boven

PERSCHOUW

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

gekozen en geven blijk van een levende omgang met de Schrift. Als één ding duidelijk wordt gemaakt, dan is het wel dat de Bijbel ons in ons nadenken over het lijden niet in de kou laat staan: 'So is het voorwaer eenen yghelicken Godsaligen mensche nut, ja noodich dat hy van verdriet ende teghenspoet ende oock van de vertroostinghe in teghenspoet seker onderwijsinghe hebbe wt den woerde Gods'.

Ook van apocriefen valt te leren

Opvallend is, dat Bullinger af en toe apocriefe boeken gebruikt. Het boek *Wijsheid en Jezus Sirach* worden aangehaald en teksten uit het tweede boek van de *Makkabeeën*. Bullinger gebruikt de apocriefen gemakkelijker dan wij gewend zijn. Elders in zijn Decaden zegt hij: 'De apocriefen zijn zeker niet te verwerpen, maar de waarheid of een dwaling in de godsdienst kunnen enkel maar op grond van de canonieke Schrift worden getoetst.' Het is positief dat hij deze boeken niet links laat liggen, maar (zoals ook wij in de lijn van de Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 6 belijden) ervan wil leren, voorzover ze overeenstemmen met de canonieke boeken.

Levende omgang met de vroeg-christelijke traditie

Bullinger bezat niet alleen veel bijbelkennis. Hij maakt in zijn preek ook heel vaak gebruik van voorbeelden uit de kerkgeschiedenis. Bullinger kende de kerkvaders goed. In het *Huysboek* komen niet minder dan 512 citaten van de kerkvaders voor. Liefst 265 daarvan zijn afkomstig van Augustinus.

De eerste beschrijving van de kerkgeschiedenis uit de Oude Kerk, de *Historia Ecclesiastica* van Eusebius van

Caesarea (324), wordt woordelijk geciteerd om de vele vervolgingen te beschrijven die de Vroege Kerk heeft moeten doormaken.

Bullinger heeft de vervolgte kerk van de reformatietijd willen dienen met een schat aan materiaal uit de Oude Kerk. Zijn verdrukte tijdgenoten zet hij daarmee in de ruimte van de rij geloofsgetuigen door de eeuwen heen. Zo wordt de traditie een krachtige stimulans om het vol te houden in het geloof.

Het roestende en gebruikte ijzer

Bullinger gaat op zoek naar de oorzaken van de ellende. Dat gebeurt in het eerste punt van de preek. De hoofdoorzaak voor het lijden in de wereld is de zonde. Als zonde de belangrijkste oorzaak is van de ellende, waarom worden dan ook de gelovigen nog verdrukt? Bullinger noemt een aantal redenen en gaat nader in op de verdrukkingen als geloofsbeproeving. Zijn visie op het door verdrukking ingaan in het koninkrijk van God vat hij in een verhelderend beeld: het beeld van het roestende en gebruikte ijzer. Een rustig en voorspoedig leven doet het geloof verslapen. Beproefd geloof hebben we nodig om geestelijke luiheid en gezapigheid tegen te gaan. Het vergaat de gelovigen wat dit betreft net zoals het ijzer, dat wel wat slijt als het gebruikt wordt, maar als het niet gebruikt wordt, wordt het aangetast door roest. Daarom worden we ook gesnoeid. In de tegenspoed worden we als door vuur gelouterd. Het is zaak het lijden en de ellende aan te grijpen en ermee aan de slag te gaan. Door de verdrukkingen heen leren we in Gods kracht de wereld te overwinnen en de hemelse dingen te zoeken. De woorden 'Verblijdt u naarmate gij deel hebt aan het lijden van Christus' vormen de kern van de preek. Gelovigen mogen al volhardend het beeld van Christus vertonen. Positieve verwerking van het lijden kan niet zonder Christus, niet zonder Zijn woorden, niet zonder Zijn lijden en niet zonder het voorbeeld dat Hij gaf.

Al te gemakkelijke toegeeflijkheid

Bullinger haalt uitgebreid een gedeelte aan uit het beroemde werk *De stad* van God van Augustinus (413-426). Deze wijst er onder meer op, dat het terecht is, dat ook de goeden tijdelijke straf ontvangen. Er zijn immers veel 'kleine' zonden, die hen teveel aan dit leven doen hangen. De gelovigen moeten gericht blijven op het eeuwige leven.

Een van de zonden waarin ze vervallen, is een al te gemakkelijke toegeeflijkheid. Vaak laten ze de zonde oogluikend toe, of ze doen er te weinig tegen, zowel zij hen zelf als bij anderen. Mede omdat gelovigen het verkeerde teveel laten voor wat het is, verloopt hun leven soms bitter.

In de preek verklaart Bullinger meerdere keren dat God een rechtvaardige en zeer goede Vader voor zijn kinderen is. Ook als Hij hen bestraft: 'Want wie de Here liefheeft, die tuchtigt Hij en Hij heeft een welbehagen in hem, zoals een vader zijn kind.'

KERNREDACTIE

DR. W.G. DE VRIES (eindred.), DR. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR. M. TF. VELD.

OVERIGE REDACTIE/DFN:

DR. K. TER BEEK, DR. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RIJTER, DR. T. VELDMAN, PROF. DR. K. VELJING.

MEDEWERKERS

J.J.D. BAAS, DR. J.A. BOERSEMA, J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES

Uitgeverij Oosterbaan & Le Comtre B.V., Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA Goes Tel. (01100) 15591

ABONNEMENT:

f 84,75 per jaar, f 45,25 per halfjaar, studenten f 69,25 per jaar (binnenland).
Buitenland: f 143,50 per jaar (zeepon).

Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingsstermijn.

Losse nummers: f 1,85 (excl. porto).

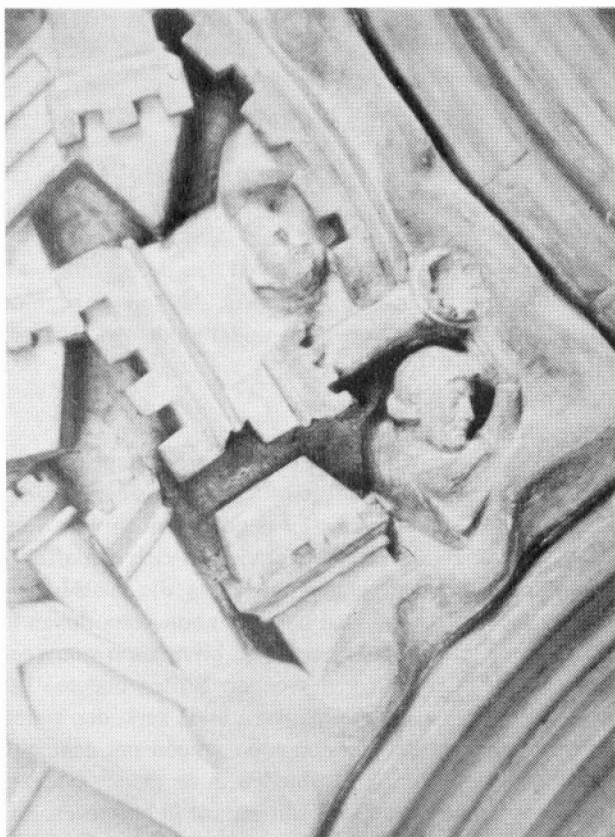
De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES

Prijs f 0,63 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

God blijft Vader voor zijn kinderen, ook als Hij hen bestraft. Wel verloopt hun leven soms Bitter, mede omdat ze het verkeerde te-reel loten voor wat het is. Verwoesting van Sodom, waaruit Lot werd gered. Fries van de kathedraal in Salisbury, 14e eeuw.

Verdriet niet verdringen

Na de uiteenzetting over vooral de oorzaken en de functie van het lijden gaat Bullinger in op de vraag, hoe gelovigen moeten omgaan met de ellende die hen overkomt. Dat gebeurt in het tweede punt van de preek. Hij spoort aan de moed niet te verliezen, maar zich te wapenen met lijdzaamheid en gebed. Als we droefheid en pijn verdragen met hemelse wijsheid, worden we nooit door te grote smart en ellende overwonnen. We blijven dan goedsmoeds volharden in Christus en hopen op hetgeen ons is helonfd.

Dit betekent niet, dat Bullinger het verdriet afdekt. Emoties als verdriet om een gestorvene mogen gelovigen zeker hebben. Er is plaats voor rouwgevoelens. Uitgebreid haalt hij Calvijns *Institutie* aan, waar deze zich keert tegen de stoïcijnse ongevoeligheid als reactie op het lijden. Op tegenspoed moeten we niet reageren alsof we ongevoelige blokken zijn. God vraagt niet, dat we een blok of steen proberen te zijn. Ellende is een reëel kruis. De Schrift gaat ons daarin voor. Jezus weende en Hij sprak zalig wie treurden. Zelf leed hij intens verdriet, in de hof en aan het kruis.

In dit verband spreekt Bullinger ook over de lijdzaamheid, het bewust aanvaarden van het lijden. Na diverse kerkvaders en de eigentijdse Calvijn te hebben aange-

haald, vermeldt Bullinger een aantal bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift. Het zijn teksten met de kernwoorden 'volharden' en 'geduldig dragen'.

De basis van christelijke lijdzaamheid is vaste hoop. Wat Bullinger over de verhouding geloof – hoop zegt, is moedgevend. Christelijke hoop vermag alles door de Geest van God. Zonder Hem hebben we geen moed om te (ver)wachten.

Kruisdragen achter Christus aan

In het derde en laatste onderdeel van de preek formuleert Bullinger ter bemoediging een aantal vertroosting. Op het eerste gezicht lijken verdrukkingen ons leven binnen te komen door slechte mensen, door ziekte, door de wereld of ze worden toegeschreven aan de duivel. Het is een grote troost te beseffen, dat niemand ons iets kan doen buiten de Here om. De ellende die gelovigen ervaren, komt zo te staan onder de noemer van goddelijke 'beproeving'. Ze bemerken daarin de wil van hun hemelse Vader, Die weet wat goed is voor Zijn kinderen. We vernemen hier een soortgelijk geluid als in de *Heidelbergse Catechismus*, Zondag 10: De gelovigen ontvangen alles uit Gods Vaderhand en alles, ook verdrukking en tegenspoed, dient tot hun heil.

Het troost de gelovigen dat ze achter Christus aan hun kruis dragen. Ze hebben Hem als Leidsman. Ze mogen in Zijn voetstappen gaan. De Here belooft, dat ze niet bovenmate verzocht zullen worden en Hij stapelt hemelse schatten voor hen op. Herhaaldelijk verwijst Bullinger naar het leven straks. Beproevingen plaatst hij bewust in het perspectief van de heerlijkheid die wacht. Ook bij Calvijn komen we dit tegen (*Institutie* 1559, XII, 9.3 en 9.4).

'Uw wil geschiede'

Tegen het einde van de preek roept Bullinger op tot lijdzaamheid, lofprijzing en gebed. Leed geduldig dragen, dat is een beproeving, maar tegelijk is het heilzaam. Het leert ons te vertrouwen niet op aardse goederen en krachten, maar alleen op de Here onze God.

Dan volgt het slot, het gebed van de Heiland in de hof: 'Uw wil geschiede.' Bullinger weet dat gelovigen Gods wil niet uit zichzelf beamen. Gehoorzaamheid in tegenspoed bereiken we slechts in de weg van biddend vragen. Alle aandacht richt zich daarom tenslotte op Christus in de hof, worstelend om overgave. Ziende op onze bidden-de Zaligmaker, komen we tot overgave. We gaan achter Hem aan, om moedig ons kruis te kunnen dragen.

F. van der Pol

STERKE OUDEREN

Ik heb u geschreven, vaders, want u kent Hem, die van de beginne is.

1 Joh 2 : 14a

Vaders

Wat heerlijk is het, als de apostel Johannes de gelovigen in zijn brief aanspreekt met: Lieve kinderen. Hij zegt niet puur zakelijk: Gemeente, maar hij heeft blijkbaar een heel innige band met de gelovigen. Hij noemt ze 'kinderkens', lieve kinderen. En die geliefde gemeente bestaat uit ouderen en jongeren. Hij schrijft hen, omdat hun zonden vergeven zijn terwille van de Naam van de Here. Nadat Johannes zich tot allen heeft gericht, gaat hij de groepen ook apart aanspreken. Afzonderlijk tot hen ook weer andere uitspraken, passend bij hun leeftijd en hun positie in de gemeente.

Van die vaders zegt hij: *Want u kent Hem, die van de beginne is.* Dat is wat! Dat hij dat zó maar kan zeggen: U kent Hem! Ze hebben God leren kennen in hun eigen leven. Ze hebben ervaren wie God voor hen is; ze hebben Gods grote daden mogen meemaken. Ze hebben iets mogen meemaken van Gods werk in de prediking van het Evangelie door de apostelen. De ouderen bogen op een rijke ervaring, waardoor Johannes het terecht kan zeggen: U kent Hem.

Dat is de kracht van de oudere generatie. Kijk, die ouderen zijn ook jong geweest en ze hebben ook in de schoenen van de jeugd gestaan. Misschien dat de oudere generatie in de tijd dat Johannes deze brief schreef, de eerste periode van de apostelen had meegemaakt. In die tijd zijn ze tot geloof gekomen en hebben ze belijdenis van hun geloof gedaan. En met die belijdenis werden ze gedoopt in de naam van Jezus. En gingen van toen af als christenmenschen leven. Alleen toen kon je nog niet zo zeggen: U kent Hem.

Gevaar

Maar vanaf het moment, dat zij christen werden, bestond het gevaar, dat zij gingen leven bij: Ja, maar Paulus zegt... Of een ander: Nee, ik meen, dat Petrus het vast anders zou doen... En weer een ander zou zeggen: Ja, maar mij is Johannes veel dierbaarder. Die kon het veel beter zeggen. Dus ik houd me maar aan Johannes. We kennen die situatie uit de brief aan de Korintiërs. De één beroept zich op Paulus, de ander op Apollos, een derde op Cefas. Nu schrijft Johannes: Ik schrijf u, niet omdat u zo flink vast-

houdt aan die mensen, aan dat wát van de beginne was, maar u houdt u aan Hem, aan Góð, die van de beginne was. Dat u een levende band onderhoudt met de Here God.

Hem of het

Wanneer de ouderen in de kerk leven bij dingen, die er vroeger waren, dan verval je tot conservatisme. Dan zeg je: Vroeger was hét goed. Het is goed genoeg voor vandaag. Een jonge, kritische generatie laat zich niet afschepen met onnodige verpakking en dingen, die ze als ballast ervaren. Gelovigen kunnen het zich nooit veroorloven te leven bij de dingen van vroeger. Of bij mensen van vroeger. Of bij uitspraken van vroeger. Willen ouderen het geloof overdragen aan de jongeren in de kerk, dan zullen ze Hem moeten kennen. Jongeren vragen om échtheid. Die kunnen ouderen alleen bieden in de diepe ervaring van Gods wonderen en van Zijn genade in hun leven. Als een oudere generatie niet méér weet te zeggen, dan 'zo is het altijd geweest', dan loopt de kerk gevaar haar sterke jeugd te verliezen.

Sterk staan

Als u leeft uit geloof en vertrouwen in God de Vader, dan heeft dát effect. Dan hebben vaders en moeders, ouderlingen en predikanten, onderwijzers en onderwijzeressen een basis om te praten over het geloof, over het verbond met God; dan heb je daarin een basis om ook te spreken over het verleden, hoe en wat God allemaal gedaan heeft en wat Hij betekend heeft voor Zijn kerk. Dán staan ouderen in de kerk sterk.

W.M. van Wijk

MET WIE SPREEK IK?

Bij de Tijd is een verschijnsel waar we niet **Bomheen** kunnen. In twee vorige artikelen gaf ik daarom enkele kanttekeningen bij een paar facetten van het blad. In dit laatste artikel wil ik een paar opmerkingen maken bij de plaats van **Bij de Tijd** in ons kerkelijk leven.

Driestromenland?

Vanaf het begin is de vraag gesteld, of het wel zo verstandig is, dat **Bij de Tijd** zich als een nieuw blad heeft gepresenteerd. Zoals die vraag trouwens ook gesteld is toen *Reformanda* op het toneel verscheen. Het gevaar van groepsvorming ligt altijd op de loer. En zeker een apart blad kan daar toe bijdragen. Omdat lezers meestal kiezen op welk blad ze zich abonneren, ontstaan er verschillende lezersstromen. Er wordt dan soms nog wel van blad tot blad gediscussieerd. Maar toch is het moeilijk te voorkomen dat er afzonderlijke circuits ontstaan. En zo doemt het beeld op van een driestromenland binnen de vrijgemaakte kerken.

Het was vooral dit gevaar, waar ds. K. de Vries van Ridderkerk een poosje terug voor waarschuwde. Hij pleitte er dan ook voor, dat we zouden terugkeren tot één blad. Dat blad zou dan wel veel meer een podiumfunctie moeten hebben, waardoor er ruimte voor discussie zou komen en verschil van mening mogelijk zou blijven. **Bij de Tijd** reageerde wat laconiek op dat voorstel. Men antwoordde o.a. dat groepsvorming heus niet zo gauw hoeft op te treden. Zeker niet als we zorgvuldig omgaan met discussie.

Ik laat nog even in het midden of ds. De Vries toch geen gelijk had. Maar ik signaleer wel, dat intussen het beeld van driestromenland al duidelijk aan het ontstaan is. Zeker naar buiten toe. Het is al bij plaatselijke samensprekingen voorgekomen, dat van christelijke gereformeerde kant gevraagd werd naar de ligging van de plaatselijke vrijgemaakte kerkeraad en gemeente. En men hanteerde de dieldeling volgens de bekende bladen. En op het Paascongres sprak ook drs. W. Dekker onbevagen over een **Bij-de-Tijd-vleugel** in onze kerken. Ik denk, dat zulke feiten op zijn minst tot nadenken stemmen. Ook de redactie van **Hij de Tijd** zal er niet aan voorbij moeten gaan. Ook al bedoel je het niet, als in de *beleving* van mensen (altijd een centraal aandachtspunt in **Bij de Tijd**) een driestromenland functioneert, moet je je afvragen of je daarvoor verantwoordelijk wilt zijn. In dit kader interesseert mij

dan de vraag, wat voor vleugel **Bij de Tijd** dan vertegenwoordigt.

Een eigen vleugel?

Als **Bij de Tijd** de exponent van een afzonderlijke stroming is, over wat voor stroming hebben we liet dan eigenlijk? Ik vraag me af, hoe duidelijk nl. het karakter van dit blad is. Ik heb nu een hele jaargang redelijk grondig gelezen, maar ik kan niet zeggen, dat het resultaat duidelijk een bepaalde kant uit wijst. Daarvoor is de inhoud veel te divers. Ten feite was dat al een stukje kritiek in m'n vorige artikelen. Vorige week wees ik er al op, dat je op één pagina een pleidooi voor geestelijke polemieken kunt aantreffen naast een stukje bijtende, afbrekende kritiek. De ene auteur zoekt, de ander neemt afstand.

Ik ga wat nader op dit voorbeeld in, omdat het m.i. illustratief is voor de redactionele aanpak van **Bij de Tijd**. Voor de volledigheid vermeld ik, dat de redactie kennelijk zelf ook niet altijd gelukkig is met de producten van de columnist. Zijn rubriek komt 'tenminste apart' sprake in nummer 10. Als lezers worden we er aan herinnerd dat de eigen aard van zo'n kolom meebrengt dat niet elke zin even afgewogen hoeft te zijn. Maar uiteindelijk schrijft men toch: 'wie een kolomschrijver geen grote vrijheid gunt, moet niet aan zo'n rubriek beginnen'. Dat zo'n kolom erin staat, is dus een welbewuste keus. Want de redactie vindt dan wel, dat niet alles mag, maar de kolommen die afgedrukt werden mochten kennelijk wel. En daar stonden al diverse dingen in, die op deze manier in geen enkel blad in onze kring geschreven zouden kunnen worden.

Ook dat is dus kenmerkend voor **Bij de Tijd**. Cynisch over je eigen kerk schrijven kon hier net zo goed als werken aan een christelijke discussiestijl in die kerk. Op zijn minst concludeer ik bij zo'n aanpak, dat het blad op verschillende golf lengtes uitzendt.

Van gemis tot frustratie

Van die golf lengtes is meer te zeggen. De auteur van het artikel over geestelijke polemieken (J.A. van Delden) heeft eens op een andere plaats ('Geloven is liefhebben', p. 7) gezegd, dat hij als vrijgemaakte veel heeft geleerd van vrienden uit evangelische groepen en uit de kring van de Nadere Reformatie. Bij die gelegenheid heeft hij ook knadrukt dat het een kostbare aanvulling was op het erfgoed dat hij in de vrijgemaakte kerken had ontvangen. Ik concludeer dat hij binnen onze kerken een bepaald gemis

voelde. In m'n eerste artikel duidde ik dat al aan als de aandacht voor de persoonlijke kant van geloven en belijden.

De columnist schrijft vanuit een heel andere invalshoek. Hij heeft regelmatig last gehad van bekrompenheid in het vrijgemaakte milieu. Hij heeft zich nogal eens geërgerd aan allerlei gangbare opvattingen en standpunten die als met ijzeren vanzelfsprekendheid het klimaat in dat milieu bepaalden. En vooral heeft hij erg veel moeite met zoveel domme dominees, die deze kerken bevolken en hun (mondige) gemeente voor de voeten lopen met opgestoken vingertjes en leiderscomplexen. Kortom, zijn visie op de vrijgemaakte kerken is getekend door frustratie.

Niet voor niets teken ik deze twee tegenover elkaar. Ze staan voor twee stromingen die in ieder geval binnen *Bij de Tijd* herkenbaar zijn. De ene zoekt voor het gemis compensatie in artikelen over geloofsbeleving, geestelijke groei, discipelschap, christelijke gastvrijheid enz. De andere is ook breed vertegenwoordigd. Want tot ver buiten de column wordt de afkeer van de rol van dominees (zij het meestal een stuk subtieler) enz. onder woorden gebracht.

Mijns inziens loopt het spectrum van het blad inderdaad van gemis tot frustratie. Natuurlijk zit daar een element van gemeenschappelijkheid in. Men is in ieder geval niet blij met het geestelijk klimaat waarin men verkeert. Maar de manier waarop men daarmee omgaat is radicaal verschillend. En dat maakt het karakter van het blad onduidelijk. De golflengte van de liefde kan zo maar onaangekondigd plaatsmaken voor de golflengte van de bitterheid.

Maar daarmee is het beeld nog niet compleet. Mijns inziens is er minstens nog een derde golflengte te onderscheiden.

Wie zijn we voor elkaar?

Hierboven verwees ik al even naar uitlatingen van drs. W. Dekker op het Paascongres. Uit zijn publikaties komt hij naar voren als een scherp observator. Hij heeft veel aandacht, maar ook feeling voor wat er binnen de vrijgemaakte kerken gebeurt. Daarom viel zijn opmerking me ook zo op. Hij associeerde de Bij-de-Tijd-vleugel met het stellen van nieuwe eigentijdse vragen, waarbij men oude vertrouwde zekerheden achter zich laat.

Wie *Bij de Tijd* leest, kan zich hij zo'n typering ook wel wat voorstellen. Ik heb zelf in m'n eerste artikel ook aandacht gevraagd voor het nieuwe van dit geluid. In dat verband signaleerde ik ook, dat ik het toch wel een gemis vind, dat men maar zelden aangeeft op welke manier men de aansluiting zoekt bij de (confessionele) context van de vrijgemaakte kerken. In dat verband vroeg ik me af, waarom bij de artikelen van Hoogland en Huijgen niet duidelijk verwezen werd naar de belijdenis van de kerk. Ik proef bij hen beiden nl. min of meer de golflengte van de intellectuele vragen van deze tijd. (communicatie volgens de structuur van verantwoordelijkheid en postmoderne parallellen). Vanuit die vragen benaderen zij kri-

tisch de werkelijkheid van de vrijgemaakte kerken.

Het viel me op, dat geen van beiden met zoveel woorden de belijdenis van de kerk ter sprake bracht bij het zoeken van een oplossing naar aanleiding van hun analyse. Daarom vroeg ik er naar. Ik wil daar graag nog even op terug komen. Als ik de sfeer van *Bij de Tijd* een beetje peil, is de kans nl. groot, dat men zegt: Kijk daar heb je nou weer zo'n zwaar normatief argument. dat de belijdenis in stelling brengt, zonder dat we er veel mee kunnen. Mijn vraag is nl. typisch gericht op het gereformeerd karakter van de kerken. Terwijl *Bij de Tijd* meer lijkt uit te gaan van de gedachte: dat gereformeerde, dat weten we nou zo langzamerhand wel, laten we ons maar eens richten op vernieuwing.

Ik wil daarom ook wel toelichten waarom ik die vraag stelde. Ik denk nl. dat we er recht op hebben van elkaar te weten wie we willen zijn voor elkaar. Dat is toch ook een stukje onderlinge verantwoording, die we elkaar niet moeten onthouden? Als we vertrouwde zekerheden achter ons willen laten, over welke zekerheden hebben we het dan eigenlijk? Als we schrijven (Hoogland), dat we teveel gedacht hebben, dat we de waarheid in bezit konden hebben, geldt dat dan ook voor onze confessionele overtuiging? En als in dat kader de conclusie getrokken wordt, dat er ruimte is voor verschillende interpretaties van de ene waarheid, hoever reikt die ruimte dan? Heeft de belijdenis daarbij nog een functie in het afhaken van die ruimte?

Als we postmoderne verschijnselen signaleren in de kerk (Huijgen), hoever gaan we dan eigenlijk in het trekken van die parallel? De bedoeling van die analyse is kennelijk, dat ook in de kerk de 'grote verhalen' in een crisis terecht zijn gekomen. Maar dan is mijn vraag: hoort de belijdenis van de kerk dan ook bij die grote verhalen, of juist niet? Als we volgens Huijgen een weg uit die crisis moeten zoeken door te beginnen bij de erkenning van de leegte, betekent dat dan ook, dat we eigenlijk geen confessioneel houvast meer moeten claimen? Is er ook een confessionele leegte? En moeten we daar eerst doorheen, voor we nieuw houvast vinden in Christus?

Ik bedoel deze vragen niet suggestief, alsof deze auteurs ons alle zekerheden uit handen willen rukken en korte metten maken met de gereformeerde belijdenis. Het zijn voor mij vragen die opkomen als ik zulke ingrijpende analyses lees. Want je moet als redactie niet vreemd opkijken, als lezers van je blad dit soort artikelen gebruiken om ook een confessionele overtuiging achter zich te laten. Waarom schept *Bij de Tijd* hier geen duidelijkheid voor zijn lezers? En met duidelijkheid bedoel ik dus confessionele duidelijkheid. Zo heeft de belijdenis toch altijd gefunctioneerd? Ze gaf duidelijkheid over de vraag wie we willen zijn voor elkaar.

Met wie spreek ik?

Ik heb geprobeerd in een paar korte trekken aan te geven, welke golflengten ik in ieder geval signaleer in *Bij de*

Tijd. Er zit een duidelijke trek van overeenkomst in. Maar m.i. ook nogal wat verschil in geestelijke achtergrond. Tot nu toe domineert de gemeenschappelijke trek. Maar omdat dat vooral een kritische trek is, resulteert dat in de redactionele formule van een alles-moer-anders-blad. Dat moet wel tot groepsvorming leiden.

Toch blijkt hij nader toezien dat het redactioneel beleid niet probleemloos eenduidig is. Wie goed leest merkt op, dat de **golf** lengte wisselt. En dan **komt** de **vraag** op: Met wie spreek ik? Noor ik hier de stem van de evangelische verdieping, of het geluid van vrijgemaakte ontgoocheling? En eigenlijk is dat niet eens de belangrijkste vraag. Want te vaak heb ik me afgevraagd, waarom de broeders die ik las, niet duidelijk lieten doorklinken, dat ze con amore de gereformeerde belijdenis toegedaan zijn. Is het niet vreemd, dat zo'n fundamentele vraag open blijft, waar zulke fundamentele zaken worden aangesneden?

Lost (een beroep op) de belijdenis alles op?

Natuurlijk roep ik zo vragen op. Ik ben me daar goed van bewust. Ik noem er een paar: Is het **niet** zo, dat er onder ons ook **vaak** ie gemakkelijk met de belijdenis is geschermd? Is er onder ons ook niet vaak confessionalistisch gecredncerd? Is de belijdenis vaak ook niet te formeel en te eenzijdig gehanteerd? ik stem al die vragen toe. En ik geloof ook niet dat (een beroep op) de belijdenis alle moderne vragen oplost. Ik wil dus allerm minst even met een massief beroep op de belijdenis een nieuw blad wegschrijven, dat moeite doet wezenlijke vragen te stellen. (Want dat laatste doet *Rij de Tijd*!).

Maar ik denk, dat we wel duidelijk moeten maken tegenover elkaar, wat **we** aan elkaar hebben. En hoe we denken het gereformeerde erfgoed te verwerken (of niet). Wij zijn als Gereformeerde Kerken een weg gegaan, die confessioneel bepaald was. Dat stempelde heel duidelijk de **koers**. Als **we** dan zoeken hoe vandaag en morgen de weg verder loopt, zullen we over die koers duidelijk moeten zijn naar elkaar toe. *Bij de Tijd* laat in dit opzicht aan duidelijkheid te wensen over. En dat is niet in het belang van de lezers. Onduidelijkheid over je koers kan er gemakkelijk toe bijdragen dat je de weg kwijtraakt. Dat kunnen we toch uit de kerkgeschiedenis van deze eeuw genoeg leren.

Moet alles dan maar bij het oude blijven?

Moet er dan niets veranderen? Die vraag komt dan natuurlijk op. Persoonlijk denk ik, dat er nogal wat op onze agenda staat, waar we aan moeten werken. En in m'n vorige artikelen heb ik al aangegeven, dat ik veel waardering heb voor heel wat thema's die *Bij de Tijd* aan de orde stelt. Ik wil nog wel verder gaan. Ik kan vaak behoorlijk meevoelen met vee? van wat men aan gemis en frustratie in de vrijgemaakte kerken signaleert. Ik voel me zelf ook geen onkritische kerkganger, die zich bij voorbaat conformeert. Maar mij is geleerd de kerk lief te hebben, waarin

ik een plaats ontving. Want zij is kerk van Christus. En dat geluid vang ik te weinig op.

In plaats daarvan lees ik toch vaak te eenzijdig over wat er veranderen moet, zonder dat men aangeeft op welke wortel dat zou moeten. (En ik heb in m'n vorige artikelen daar ook voorbeelden van gegeven.) Ik denk, dat we verder zouden komen, als bijvoorbeeld werd aangegeven hoe bepaalde aspecten van de belijdenis te weinig gefunctioneerd hebben onder ons. Daardoor konden soms eenzijdigheden ontstaan. Als het bijvoorbeeld gaat om die persoonlijke kant van geloven en belijden, vind je in de gereformeerde belijdenis zoveel aanknopingspunten. Ren je niet veel opbouwender bezig, als je duidelijk vanuit die gemeenschappelijke achtergrond van de belijdenis zoekt naar verdieping en vernieuwing?

Maar in plaats daarvan wordt vaak te eenzijdig over alternatieven geschreven. En die eenzijdige vernieuwingsdrang komt ook regelmatig terug in de redactionele verantwoording. Een typisch voorbeeld daarvan vind ik het commentaar bij de uitslag van de enquête over het blad (nummer 10). Dat commentaar eindigt zo: 'Nogal wat lezers hebben door het verschijnen van *Bij de Tijd* weer moed gevat. "Alles zit toch niet zo vast, als ik had gedacht". Of ook "Wat een verademing, ga zo door". Of zelfs: "Er was niet zoveel meer nodig om weg te gaan bij de vrijgemaakte kerk".'

Ik kan me best wel iets voorstellen bij sommige van die hartekreten. Maar dit wordt zo eenzijdig opgediend, dat ik denk: tsjonge jonge, waren **we** nou echt toe aan een uittocht uit het vrijgemaakte diensthuis? En zal *Bij de Tijd* dan de gids zijn bij die uittocht? Dan snap ik niet dat een kolommetje verder te lezen staat: 'Wie heeft nooit ervaren dat er uitstraling uitgaat van een gelovige die vrede heeft en tevreden is met wat de Here in zijn leven doet en geeft?' Nou is **tevredenheid** een woord, dat soms misverstanden oproept. Maar dat even daargelaten, zou ik tegen de redactie willen zeggen: Mensen, pas dat nou eens toe op je eigen blad. Wat zou er een (andere) uitstraling van *Bij de Tijd* uitgaan, als er ook eens zwart op wit stond wat de Here in het leven van de gereformeerde kerken gedaan heeft en nog doet.

Dan zou *Rij de Tijd* ook wat bewuster werken aan liefde voor de kerk. Of zit daar juist een moeilijkheid voor dit blad? Het is niet echt hard te maken, maar soms vermoed ik, dat men liever schrijft over de gelovige in zijn persoonlijke beleving, dan over de kerk van Christus, waarin we onze plaats ontvangen. Dat maakt dat er soms een wat personalistisch tintje zit aan *Bij de Tijd*. Een meer kerkelijke kleur in de tweede jaargang zou de lezers tot grote steun kunnen zijn.

Uittocht of samen verder?

Intussen heb ik dus nog steeds die opmerking van ds. De Vries laten liggen. Dat komt omdat er een vraag aan vooraf gaat: Als *Bij de Tijd* inderdaad een vleugel vertegenwoordigt in de vrijgemaakte kerken, wat is dat dan

voor een vleugel? Ik stel, dat het blad niet voldoende duidelijk maakt, op welke manier het dienst wil doen binnen de Gereformeerde Kerken. In feite is dat de vraag, die ik in deze artikelen een paar keer heb geformuleerd aan het adres van de redactie: Laat nu eens scherp zien wie u wilt zijn voor uw lezers.

Dan komt daarna wel de vraag aan de orde op welke manier *Bij de Tijd* in ons kerkelijk leven kan en wil functioneren. Dan is er immers ook duidelijkheid over de vraag of we werkelijk aan een uittocht toe zijn ja of nee. Zo ja, dan wordt het tijd voor doorspreken over de vraag of de Gereformeerde Kerken fundamenteel van koers moeten veranderen. Zo nee, dan kunnen we concluderen dat we samen verder kunnen volgen een duidelijke koers. Als dat vaststaat, moeten we elkaar ook in de pers kunnen en willen vinden in een eerlijk en open gesprek.

C.J. de Ruijter

Extra nummers van De Reformatie...

.. kunt u bestellen door overmaking van de kosten op postrekening 40 60 40 t n v De Reformatie-Goes, onder vermelding van jaargang en nummer.

Dit zijn de kosten (incl. porto):

- 1 ex.: f 3/15
- 2 ex.: f 5/60
- 3 ex.: f 8,25
- 4 ex.: f 10,10
- 5 ex.: f 11,95

Na ontvangst van het bedrag wordt uw bestelling per omgaande uitgevoerd

KORT GEHOUDEN

GEREFORMEERDE JONGEREN

Wanneer ik bij de kapper zit lees ik stevast onder aan de spiegel: Kijk eens wat vaker in de spiegel van de kapper.

We zouden ook eens wat vaker in de spiegel van de geschiedenis moeten kijken! Niet voor niets is het gezegde *historia docet*: de geschiedenis geeft onderwijs.

Dar geldt ook van de gereformeerde jongeren, vroeger en nu.

Van een vriend kreeg ik een fraai en bondig overzicht over de Bond van jongelingsverenigingen op gereformeerde grondslag, opgericht in 1888.

Velen vonden een dergelijke organisatie volkomen overbodig. Het zou een navolgen zijn van socialistische idealen en het werk van de catechisaties schaden. Maar in de loop van de jaren verdwenen de bezwaren en ontstond er een bloeiend verenigingsleven. Nu ja, bloeiend? Van het begin af kwam telkens aan de orde, hoe toch de belangstelling van de 'jongemannen' kan worden gewekt voor het lidmaatschap van de JV.

In Jaarverslagen werden niet alleen lovende, maar ook vermanende woorden gesproken. Ergens in Groningen bleken de jongelingen liever uit vrijen te gaan dan naar de vereniging. Daarom werden de 'jongedochters' opgewekt deze 'jongemannen' te boycotten. En ergens in Gelderland gingen de jongelui 's zondagsmorgens om acht uur vergaderen om storing door avondlijke vrijages te voorkomen?

Ook het openstellen van de verenigingen voor niet-gereformeerden kwam toen al aan de orde. Daartegenover werd het gereformeerde karakter van de bond onderstreept en werd een open vereniging afgewezen.

Veel verenigingen wilden evangeliserend te werk gaan, maar in deze koers kwam verandering. Het doel werd allereerst werkzaam te zijn aan overeenkomstig ons calvinistisch volkskarakter de gereformeerde beginselen voor kerk, staat en maatschappij te doen kennen en belijden en door studie Gods Woord steeds beter te doen verstaan.

Maar de klachten bleven: velen verzuimden de catechisaties en achtten het lidmaatschap van een JV niet nodig.

Op een jubileumvergadering typeerde prof. dr. H. Bavinck de jeugd van zijn tijd aldus: 'Nu eens weten ze van **opgewondenheid** en uitgelatenheid niet wat ze zullen doen en dan weer zitten ze neer in zak en as. Ze zitten immers ook nog in de groei. De ene groep jongelingen ziet moeilijkheden waar een andere groep eensgezindheid ervaart. Centraal staat echter de strijd tegen de zonden. Gelet op de verschillende inzichten heeft elke vereniging weer een eigen gezicht'.

Is er na een eeuw eigenlijk wel zoveel veranderd?

Ds. E.Th. van den Born constateerde een halve eeuw geleden dat 'thans' de roep klinkt om een nieuwe mens die 'gekweekt' moet worden. Hij wees er toen op dat alleen door de verkondiging van Gods Woord en de werking van de Heilige Geest de mens vernieuwd kan worden. En dat is ook niet veranderd.

W.G. de Vries

OPVOEDEN MOETJE DURVEN – OPVOEDEN MOETJE DOEN! I

Opvoeden vraag voorstudie

Kinderen krijgen van de Here is een groot geschenk. Een geboorte in een gezin is meestal een feest. Wat een vreugde, zo'n hummeltje in de wieg.

Maar tegelijkertijd: wat een verantwoordelijkheid komt er op de ouders af.

Dit Godsgeschenk moet nu ook grootgebracht worden tot Zijn eer.

Je wordt geroepen dit kind niet alleen te voeden, maar ook op te voeden.

Het staat vaak zo mooi in de geboorteadvertenties: 'Aan onze zorg werd toevertrouwd...'

Dat zijn veelomvattende woorden.

En welke ouder voelt niet, naast de vreugde van het ouderschap, die enorm zware last op zich afkomen?

Opvoeden, hoe doe je dat eigenlijk?

Veel jonge ouders hebben zich een ideale voorstelling gemaakt van hun opvoeding.

Zo in de geest van: 'Als we kinderen krijgen dan doen we het met de opvoeding net zoals...' of: 'Als wij eenmaal kinderen hebben zal ik ze nooit zo opvoeden, als...'

Ouders die al meer kinderen van de HERE hebben ontvangen weten het maar al te goed: Geen kind is gelijk. En opvoeden gaat niet vanzelf. Want elk kind is zonde ontvangen en geboren. Alle kinderen brengen dus ook hun zondige aard inee. De een zus en de ander zo. Ieder kind heeft zijn eigen benadering nodig. Daarom vraagt opvoeden ook een goede voorbereiding.

Opvoeden begint niet pas bij de geboorte, maar veel eerder. Al tijdens de zwangerschap zul je daar al aandacht aan moeten besteden.

Natuurlijk ben je eerst heel erg gericht op de zwangerschap en de bevalling.

Daar zoek je literatuur bij. Toch is het ook goed in deze periode je als aanstaande ouders al te gaan verdiepen in de opvoeding van het kind dat komen gaat.

Hoe ga je straks om met je pasgeborene?

Wat doe je als de baby in de beginperiode veel huilt? Moet je het huilende kind steeds maar bij je nemen, of rustig uit laten huilen?

Moet je vanaf het begin van de opvoeding konsekwent zijn?

En hoe doe je dat eigenlijk? Is dat niet vreselijk moeilijk en vermoeiend?

En, als er meer kinderen in het gezin zijn, hoe pas je de jonggeborene in in hun leven?

Moe reageert degene die tot nu toe de jongste was?

Dat zijn zo wat vragen, waarop je als ouders een antwoord op gevonden moet hebben voordat het kind ter wereld is gekomen.

Er zijn ook heel wat vragen die in de praktijk vanzelf hun oplossing vinden.

Toch is er heel veel voor je zeggen dat ouders echt werk maken van de opvoeding. Dat betekent rondneuzen in de boekwinkels naar verantwoorde boeken die je als ouder verder kunnen helpen in al die vragen.

In een tweede artikel heb ik 'een gouden tip' voor u.

Als je kinderen opvoedt, lijkt het bij anderen vaak zoveel makkelijker en heter te gaan dan bij jezelf. Veel ouders kunnen alleen al ontmoedigd raken van het kijken naar anderen: 'Zij hebben nooit problemen met hun kinderen. Bij die mensen gaat alles van een leien dakje. Wat doen we eigenlijk verkeerd?'

Maar een ieder weet maar al te goed, dat elke opvoeder zo zijn of haar eigen problemen heeft. Misschien kijkt die ander zo naar jouw gezin.

Als je in de wieg kijkt denk je soms bij jezelf: 'Wat voor een zorgen zal dat kleine hummelijke later met zich mee brengen?'

Hoe kun je problemen voorkomen? Wat kan ik er aan doen?

Opvoeden kan niet zonder Vader

Opvoeden is ook een zaak van gebed. Want onze God in de hemel is de Grote Opvoeder. Hij weer als geen ander wat wij en onze kinderen nodig hebben.

Bij Wie kun je dan beter terecht dan bij Hem. Hij weet immers alles wat wij nodig hebben, nog voor wij Hem er om vragen?

Het mooie in ons leven is dat God zich Vader wil laten noemen. Jezus heeft ons die Vadernaam leren spellen.

En in dat woord Vader zit zoveel moois. Het vertelt ons over de zorg van die Vader. Het drukt tegelijkertijd de liefde van die Vader uit.

Hoe zou Hij Vader kunnen zijn, zonder liefde te geven. En hoe heeft Hij zijn oneindige liefde niet getoond in het geven van zijn Zoon.

Als een vader weet dat zijn kind in gevaar is, treedt hij op. Hij doet alles om zijn kind te redden.

Zoveel geeft Vader in de hemel nu ook om ons.

Hij zag onze uitzichtloze situatie. En toen kwam Hij met zijn reddingsplan. Zo is nu onze Vader in de hemel. De

volmaakte Opvoeder. Ons grote Voorbeeld in vaderlijke zorg.

Daarom moeten wij onze opvoeding ook aanhoudend voos Zijn aangezicht brengen, alles aan Hem voorleggen in onze gebeden.

Hij weet precies wat we nodig hebben, ook in de opvoeding.

Niet wij bewaren onze kinderen op de weg naar zijn eeuwig Vaderhuis.

Hij bewaart en wil ons daarbij als zwakke, zondige instrumentjes gebruiken.

Dat maakt ons klein en afhankelijk. En daar hoeft je je bslst niet te groot voor te voelen. Als je je van Hem afhankelijk weet, betekent dat ook niet dat je dus een nietsnut in de opvoeding bent, omdat je het uit handen geeft aan **Wem.** Juist niet! Wie nederig beseft dat het echt niet kan zonder Hem, wordt daarin juist sterk. Paulus beseft dat maar al te goed: ' Alleen in Zijn kracht ben ik machtig.'

Het geeft je het besef dat je er in de opvoeding niet alleen voorstaat.

Hij staat aan je kant, de Vader die alles kan!

Dat kinderlijke vertrouwen kan ouders steunen in de zorgen om en voor hun kinderen.

Wie kan kinderen grootbrengen zonder **Hem**?

Als je zorgen hebt om een kind, en welke ouder heeft die zorgen niet, dan kun je hij Hem zo heerlijk rust vinden. Je weet je zorgen veilig in Zijn handen.

Opvoeden vraagt gebed, veel gebed, zo lang je leeft. Eerst als ouders, maar ook later als je kinderen de deur uit zijn, als grootouders.

Hoeveel grootouders worstelen in het gebed voor hun kinderen en kleinkinderen! En wat een heerlijke muur vnnnt dat om die kinderen en kleinkinderen.

En wat breng je dan voor het aangezicht van Vader? Alleen de grote problemen?

Het lijkt me goed juist alles voor Gods aangezicht te brengen. **Zeg** alles maar tegen je Vader, Hij weet er toch al van: belijdt je eigen zwakheid en gebrekkigheid in de opvoeding, wat je vandaag weer verkeerd deed met Jaap, hoe ongeduldig je soms bent met Margriet. Vraag vooral of Hij je kinderen gehoorzaam wil maken, of Hij ze geloof wil geven. Leg ook de 'nood' van elk kind apart aan de HERE voor.

Dat betekent dat je rustig de tijd moet nemen voor het gebed. Voor de één is dat 'r avonds voor het slapen gaan. Voos de ander is dat overdag als het een poosje rustig is in huil;. Maar bidden moet! Het is een onmisbaar element in de opvoeding. Dan weet je dat je opvoedt met Vader. Want , net zoals de opvoeder, kunnen de kinderen niet zonder Vader!

Opvoeden doe je niet alleen

Opvoeden van kinderen doe je niet alleen. We hebben in het voorgaande al gezien dat we een machtige Helper aan onze kant hebben: Vader in de hemel.

Door Zijn Geest wil hij ons sterk maken op ons gebed.

Er zijn meer mensen die met de opvoeding van ons kind

te maken hebben.

Vanaf zijn of haar vierde levensjaar gaat het kind naar school. Daar doet een nieuwe opvoeder haar intrede: de juf.

Dat **betekent** overleg. Je moet weten aan wie je je kind toevertrouwt. Schoolkeuze is daarom geen vrijblijvende **zaak**. De juf en meester op school moeten toch in dezelfde stijl verder gaan als thuis. De school brengt niet alleen kennis bij, maar voedt ook **mee** op.

Het is daarom heel belangrijk dat de school 'een open school' is voor de ouders. Dat wil zeggen dat de school open is naar de ouders toe over het beleid wat zij voert. De school moet duidelijk maken wat haar opvoedkundige principes zijn. Je moet er maar niet klakkeloos vanuit gaan: 'O, het is een gereformeerde school, dat zit wel goed.'

De school is **van** de ouders. De school heeft **behoorlijk** wat invloed op de kinderen. Dus moet ze er ook voor uit kunnen komen wat de ideeën zijn over de opvoeding. Die openheid mag u **van** de school vragen. En die kunt u ook vragen. Want elke school heeft een schoolwerkplan waarin verantwoording afgelegd wordt van de opvoedkundige principes. Dat zijn geen geheime stukken, integraal. Omgekeerd **mag** de school u ook vragen naar uw opvoedkundige principes.

Op onze gereformeerde scholen is het de gewoonte dat er een gesprek gehouden wordt **met** ouders van kinderen uit andere kerkgenootschappen, voordat die kinderen op onze scholen toegelaten worden. Soms heb je het gevoel dat je zo'n motivatie gesprek ook met de 'eigen' ouders zou moeten voeren, voordat hun kinderen toegelaten worden.

'Onze kinderen zitten op een gereformeerde school, dus zit het wel goed...'

Zij brengen daar wel bijbelkennis aan, zij vertellen wel kerkgeschiedenis, zij leren de kinderen hun psalmverzen wel aan.... **enzovoorts**, enzovoorts.

Het gevolg is dan soms dat het gesprek over deze dingen met de kinderen verstomt. Maar dat mag het resultaat van het gereformeerde onderwijs **natuurlijk** nooit zijn! Dan zou gereformeerd onderwijs geen winst, maar verlies zijn.

De ouders zijn en blijven de eerst verantwoordelijken in de opvoeding.

De gereformeerde school ontslaat je niet van die verplichting.

Ouders van schoolgaande kinderen houden goed contact met de scho(o)l(en) waar hun kinderen naar toe gaan. Meeleven met en meedenken over de problemen waar de school voor staat. Dan kun je die zaken, die je eigen kinderen ook aangaan, biddend **voor** het aangezicht van de HERE brengen.

Om onze scholen staat dan ook een muur van gebeden.

In het gesprek met de school praten veel ouders over de leerprestaties van hun kind. Dat is goed. Want het kind moet **wat** leren op school.

Maar als het gesprek met de school daarin blijft steken, is het toch wat armetierig. Praat je ook wel eens over het

gedrag van je kind? **Hoe** gedraagt mijn kind zich in de groep? Hoe gaat mijn **kind** om met andere kinderen, met name met de achterblijvers? Hoe is het gedrag tegenover volwassenen?

Hoe is de sfeer in de groep?

Dat zijn **zaken** van minstens zoveel **belang** als die leerprestaties. Hoe anders kunnen onze kinderen zich soms buiten ons gezichtsveld voordoen...

Ben je ook zo'n ouder van: 'Mijn kind? Doet die zoiets? Nee hoor, zo doen **onze** kinderen niet en zulke woorden kent hij niet eeni!'

Ik hoop niet dat je zo reageert op voor jou onprettige mededelingen over je kind. Dat lost niets op.

Samen met de leerkracht kun je er beter achter zien te komen wat een bepaald **ongewenst** gedrag veroorzaakt. Probeer maar eens **vast te stellen** wat es aan te doen is.

Samen opvoeden is dan ook samen werken aan oplossingen.

Praten en luisteren

Opvoeden is eigenlijk veel in gesprek zijn. Tegelijkertijd is heil veel luisteren. Veel in gesprek zijn met je kind, **maar** ook goed luisteren naar je **kind**. Hoe zou je anders kunnen weten wat er in je kind omgaat?

Als een kind jong is, is dat gesprek vaak vanzelfsprekend. Een jong kind praat meestal honderduit. Het stelt vragen over van alles en nog wat. Het kind stel je zo in de gelegenheid op al die vragen in te gaan. Zo kun je al luisterend en pratend je kind verder brengen.

Het is heel belangrijk juist in die tijd de **basis** te leggen voor de gesprekken als ze ouder worden. Je moet er de tijd voor nemen. En open spreken met je kind. Laat daarbij ook je eigen gevoelens over de dingen **doorklinken** in je woorden.

Wij leven in een cultuur waarin het omgaan met het gevoel wat verwarrend is.

We laten onze gevoelens niet zo makkelijk zien.

Toch is het **juist** vanaf het begin, als het kind nog heel jong is, belangrijk je **gevoel mee** te laten spreken. Laat bijvoorbeeld maar merken wat het geloof in God **voor** je berekent, hoe rijk je **bent** met de verlossing door Jezus Christus.

Als je daar vanaf het **begin** geen gewoonte van maakt, wordt het **later** heel moeilijk dat opeens wel te doen. Het kan **dan** bij het kind heel onecht overkomen.

Een ander belangrijk aspect in de opvoeding van de kinderen is de acceptatie.

Aanvaard je je kind zoals het is? Dat betekent niet: dat je alles maar neemt **van** je kinderen. Opvoeden betekent wel degelijk ook correcties aanbrengen.

Met het 'aanvaarden van het kind zoals het is', wordt bedoeld: Neem je kind serieus. Verlang van je kind geen dingen die niet bij dat kind passen.

Je ben! als ouder zo snel geneigd te hoge eisen aan je kind te stellen. We verwachten te veel. Het kind stelt ons **dan** maar al te vaak **teleur**. Het gevolg is dan meestal dat het kind negatief benaderd wordt. Daardoor ontstaat bij

het kind een negatief **beeld** van zichzelf, wat **kan** uitlopen op een minderwaardigheidscomplex. Je merkt dat nogal eens bij het schoolkind. Ouders verwachten dat hun kind hogere prestaties levert, dan het kind aankan. Waarop dat (te) hoge verwachtingspatroon van **die** ouden is **gebaseerd** is niet altijd even duidelijk. Laten we hierbij ook eens letten op ons grote Voorbeeld in de **opvoeding**.

Onze Vader in de hemel accepteerde ons **zoals** we zijn. Hij koos ons uit, nog voor we geboren waren. We hadden niets gepresteerd. Hij wist dat we zondaars zouden zijn. Maar Hij **gaf** ons toch Zijn heerlijke **beloften**.

Dat wil **dan** niet zeggen dat we maar raak kunnen gaan leven. Onze Vader neemt ook niet alles van ons. Hij geeft ons ook duidelijke leefregels.

Dit voorbeeld leert ons onze kinderen ook te aanvaarden, **zoals** God ze ons geeft. Ze zijn van **Hem**. Alleen daarom al.

We mogen onze kinderen voorhouden, dat ze **zichzelf** moeten accepteren. **Dat** ze tevreden leren zijn met de gaven die God ze geeft.

Het **gesprek** met je kind is dus van levensbelang! En als je het van **jongsaf** aan opbouwt, **blijft** het gesprek ook bestaan in latere tijden.

Wees reëel in het gesprek met je kind. Vergeet nooit dat je zelf ook jong bent geweest. Probeer je te verplaatsen in de **wereld** van je kind, zodat je ook over komt.

We zijn geplaatst in een **gemeenschap**. De **gemeenschap** die zich het lichaam van Christus mag noemen. Qat **betekent** ook dat er een band is tussen de lichaamsdelen. Die delen zijn erop gericht het lichaam in stand te **houden**. Ze helpen elkaar. Daarom is het een goede zaak over de opvoeding van de **kinderen** ook met elkaar te praten. In gespreksgroepen of gewoon met goede kennissen. Je kuni zoveel **van** elkaar leren. En we hebben elkaar zo nodig.

Er kunnen zich situaties **voordoen** waarbij je er niet meer uitkomt met een kind. Wat heerlijk is het dan, om een vertrouwd adres te hebben, waar je eens door kunt praten over je kind. **Het** kan alleen al bevrijdend werken dat een ander naar je luistert.

Het praten en luisteren is in de opvoeding een belangrijk onderdeel. Het **gesprek** met, maar ook het gesprek over je kind.

Een volgende keer meer over 'de gouden tip'

Jetze J.D. Baas.

SCHOOLDAG 1993: 'DE BIJBEL VANDAAG'

Woensdag 29 september mag voor u nog een eind weg liggen, wij zijn al vanaf februari bezig met de voorbereidingen van de Schooldag '93. Een 'verjaardag' met zoveel gasten **vergt** nu eenmaal heel wat van de gastvrouw. U rekent op feestelijke samenkomsten met veel muziek en zang. Met toespraken die u een kijkje in de Kamper keuken bieden, en u en uw kinderen tegelijk wat meegeven voor thuis. En met nog heel veel meer. Wij doen ons best aan al die wensen tegemoet te komen. En zowel voor oud als jong een dag te bieden die de moeite van de soms lange reis waard is.

Het leek ons daarom goed u vroeger dan gebruikelijk op de hoogte te brengen van wat er zoal op het programma staat. Dan kunt u nu alvast besluiten om u deze Schooldag niet te laten ontgaan.

Het thema is dit jaar: De Bijbel vandaag. Zeker in deze tijd van schriftkritiek een belangrijk onderwerp voor het hele gezin. In drie kerkgebouwen zullen de hoogleraren Van Bruggen, Douma en Kamphuis dit thema belichten. 's Middags is er dan voor belangstellenden een nabespreking onder leiding van ds. Oldenhuis in de Burgwalkerk. Wie voorgaande thema's gevolgd heeft, zal zeker weer van de partij willen zijn.

Maar ook voor mensen die van 'vrije stof' houden is er genoeg te doen. In vier kerkgebouwen komen zij aan hun trekken. U kunt dan luisteren naar de scheidende oudtestamenticus prof. Ohmann, naar de opvolger van prof. Trimp, dr. De Ruijter, naar de 'middeleeuwse' kerkhistoricus prof. Van der Pol, of naar onze (ook in Zwolle en Den Haag bekende) filosoof dr. Veling. Keus genoeg dus. Dat geldt ook het muzikale terrein. Uiteraard is er heel waf orgel- en trompetmuziek te beluisteren. De Sing-in is vorig jaar goed bevallen. Daarom is Peter Snee opnieuw voor de middagpauze 'ingehuurd'. En dan natuurlijk: het jeugdconcert. Dit jaar treden o.a. op: Jetze Baas met zijn schoolkoor uit Barneveld: het jeugdkoor van Dick Duijst uit Utrecht en de populaire musici Harm Hoeve en Peter Stieep. In een (natuurlijk weer stampvolle) Buitenkerk belooft dat een echte happening te worden.

Van de randactiviteiten vermelden we alleen (er moeten ook verrassingen blijven) een interessante tentoonstelling in het hoofdgebouw van de universiteit over de Middeleeuwse kerkgeschiedenis. Niet alleen bij regenweer het bekijken meer dan waard!

U ziet het: een boeiend programma. Waar wij met plezier aan werken, omdat we een ontmoeting met vele duizen-

den broeders en zusters (en met heel veel jeugd) altijd weer als een feest ervaren en als een stimulans voor ons werk aan uw 'School'. Daarom nu al een hartelijk welkom met het oog op D.V. woensdag 29 september.

Namens de 'schooldagcommissie'
J.A. Meijer, voorzitter

ZENDING DICHTERBIJ

Een nieuwe reeks over zending!

Zending *dichterbij* heeft de moed en de intentie bezinning te geven over de gereformeerde zending. Deze nieuwe reeks staat onder redactie van dr. Chr. Fahner, drs. W. van Heest, dr. L.J. Joosse en ds. D.Ph.C. Looijen.

Het eerste deel heet *Leren hoe hij wand'len* moet en biedt zes opstellen rond *hst* belangrijke thema van de verhouding tussen woord en daad in de zending. De bijbelgegevens komen uitvoerig aan bod, terwijl ook naar de zendingshistorie wordt geluisterd. Tenslotte worden concrete werkvormen aangereikt.

Medewerkers aan deze bundel zijn: ds. J. van Amstel, drs. M.K. Drost (t), drs. W. van Heest, prof. dr. B.J. Oosterhoff en dr. L. Westland.

120 pag., paperback, f. 16,90

verkrijgbaar in de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre b.v.
Postbus 25, 4460 AA GOES
Tel. 01100 15591

GELOVEN DE TWIJFEL TE BOVEN

Wie nog niet genoeg heeft van alle discussies over *Het algemeen betwijfeld christelijk geloof* (dr. H.M. Kuitert), kan sinds april van dit jaar terecht bij de uitvoerige reactie van dr. J. Hoek: *Geloven de twijfel te boven*. Bij het lezen van deze titel kwam direct enige twijfel naar boven aan de geslaagdheid ervan. Deze werd echter weggenomen na lezing van p. 22, waar te lezen valt 'De gelovige is in dit leven de twijfel nooit te boven' en toch: 'geloven blijft niet in twijfel steken, maar komt steeds weer de twijfel te boven, totdat – na dit leven – geloven eenmaal overgaat in aanschouwen'.

Tot nu toe hadden we talloze recensies en de brochure van J. Douma tot onze beschikking. Nadeel van deze kortere beschouwingen was de onvolledigheid ervan. Hoek biedt nu een gedegen naslagwerk, waarin al de belangrijke thema's van Kuiterts hoofdwerk één voor één besproken worden. En hij geeft nog meer. Hij wil niet in de eerste plaats polemieken met Kuitert leveren, maar op eigentijdse wijze kernen van belijden aangeven, waarvoor een reformatisch christen in deze tijd zou moeten staan. Op deze wijze heeft Hoek op een plezierige manier weten te voorkomen alleen maar afwijzend en opponerend bezig te zijn.

De auteur volgt in grote lijnen de opzet van het boek van Kuitert. Het is een diepgaande confrontatie geworden. Afgezien van inleiding en slotbeschouwing zijn de hoofdstukken steeds in twee delen, A en B, ingedeeld. Onder A geeft Hoek aan, welke theologische keuzes Kuitert maakt en hoe die zich verhouden tot de klassiek-gereformeerde positie. Hier worden kritische vragen gesteld. Onder B legt de schrijver verantwoording af van zijn persoonlijke overtuiging. De B-gedeeltes zijn niet minder inhoudrijk dan de A-stukken, al wordt daarin geen complete gereformeerde geloofsleer geboden. Pakkende voorbeelden ondersteunen het betoog. Gespreksvragen sluiten deze hoofdstukken af.

De auteur zegt bewondering te hebben voor het vermogen van Kuitert tot eigentijdse vertolking. 'Ik denk dan: hadden orthodoxe predikanten en theologen hier maar wat meer van! Op het vlak van communicatie kunnen orthodoxe protestanten bij Kuitert in de leer gaan.' Je kunt merken, dat Hoek zich heeft ingespannen om zijn eigen (begrijpelijke) verzuiking serieus te nemen. Met wisselend succes. Het boek is op niveau geschreven, maar lijkt me voor de geïnteresseerde lezer goed te volgen.

G. Gunnink

N.a.v.: J. Hoek, *Geloven de twijfel te boven*. Een reactie op Kuitert. Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen. Omvang 276 pagina's. Prijs f 39,90.

De beeldenstorm in Groningen

Drs. H. Veldman

De beeldenstorm in Groningen

reformatische vrijheidsbeweging in Stad en Ommelanden

De schrijver heeft de archieven van o.a. de stad Groningen en Garsthuizen uitgeplozen en van alle daar gevonden gegevens over de 'stormen' van 1566 een goed leesbaar verhaal gemaakt. Een populair-wetenschappelijke studie die stormachtige gebeurtenissen doet herleven.

geb., met reg., geill.,

224 pag., f 26,75

Verkrijgbaar in de boekhandel

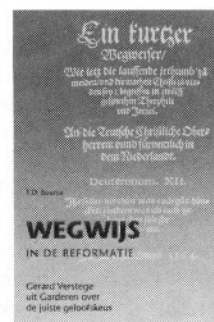

T.D. Bouma

Wegwijs in de Reformatie

208 pag., geb., f 26,50

1564. Een jaar na de verschijning van de Heidelbergse Catechismus verschijnt "Ein kurtzer Wegweiser". Dit geschrift bevat twaalf gesprekken over dwaling en hervorming, gericht op Nederland. Schrijver? Gerard Verstege, geboren op de Veluwe, neef van de beter bekende Johannes Verstege (Anastasius). Het is een historisch document dat actuele vraagstukken behandelt en belicht. (o.a. avondmaal / de ware kerk)

T.D. Bouma heeft dit boekje weer onder het stof vandaan gehaald en opnieuw bewerkt.

(ook verkrijgbaar in de boekhandel)

Oosterbaan & Le Cointre b.v.
Postbus 25, 4460 AA GOES
tel. 01100 - 15591

LEVENSBEEÏNDIGING ALS STERVENSBEGELEIDING?

Dr. H.M. Kuitert schreef in 1981 *Een gewenste dood: euthanasie en zelfbeschikking als moreel en godsdienstig probleem*. Maar de ontwikkelingen **gaan** snel. Van dezelfde schrijver **Eig** nu een nieuwe publikatie over levensbeëindiging In de boekwinkel. **Kuitert** deelt mee, dat hij aanvankelijk van plan was een herziene vierde druk van *Een gewenste* dood te laten verschijnen. Maar al strepend en schrappend voelde hij zich steeds ongelukkiger worden. Daarom **begon** hij helemaal overnieuw. **Een** boek met een bredere greep dan alleen euthanasie werd het resultaat. Het nieuwe zit dus niet in het feit, dat de auteur **nu** een ander standpunt inneemt dan in 1981.

Kuiten gaat verder op de ingeslagen weg, **die** bepaald wordt door menselijke zelfbeschikking. Het is typerend, dat het **kernwoord** in de ondertitel nu niet meer *euthanasie* luidt, maar *levensbeëindiging*. Kuitert definieert euthanasie als een opzettelijk levensverkortend handelen (inclusief het opzettelijk nalaten van handelen) door een ander dan de betrokkene, op diens verzoek. De auteur ziet naar **eigen** zeggen nu beter dan in 1981 'dat levensbeëindiging in termen van euthanasie (op verzoek) niet geïsoleerd kan worden van levensbeëindiging zonder verzoek daartoe'. Bekwaam timmert de schrijver verder aan de glijbaan met te lage randen.

Een van de **centrale** stellingen van dit boek is, dat een goede arts zijn patiënt het *bittere* einde bespaart. Op het weloverwogen verzoek van **een** patiënt behoort, waar **sprake** is van een uitzichtloze situatie (niet hetzelfde als: de patiënt is stervende of lijdt **ondraaglijk** veel pijn) het leven door een arts **beëindigd** te worden. Een nieuw verlengstuk van de glijbaan kondigt zich aan, als de schrijver in het kort de stelling verdedigt, dat men in sommige gevallen mag trachten de zich aankondigende ontlustering een slag **vóór** te blijven. in dat geval rekent de schrijver hulp bij weloverwogen zelfdoding tot de nieuwe **verantwoordelijkheden** voor artsen.

Nadat belangrijke beslissingen over *levensbeëindiging* zijn genomen, komt in hoofdstuk 4 nog eens de *levensbeschouwing* aan de orde. Dat past overigens geheel bij het elders geventileerde uitgangspunt van de auteur, dat de Schrift geen eigen inhoudelijke bijdrage levert aan de moraal. Kuitert wil in **dit** hoofdstuk goede woorden spreken over christelijke troost en het 'hiernamaals'. Maar de wissel van 'mijn tijden zijn in Uw hand' (Ps. 31 : 16) naar 'mijn tijden zijn in mijn hand' is daarvoor al genomen.

G. Gunnink

N.a.v.: H.M. Kuitert, *Mag er een eind komen aan het bittere einde? Levensbeëindiging in de context van stervensbegeleiding*. Uitg. Ten Have, Raam. Omvang 194 pagina's. Prijs f 29,50.

Tegen de zwaarmoedigheid

Prof. dr. **M.J.G. van der Velden** schrijft in het nummer van 3 juli van *In de waagschaal* naar aanleiding van een boek van R. Bohren over de zwaarmoedigheid. Volgens de auteur van het boek ligt hier vooral een geestelijk probleem: wat is dat toch, dat mensen zo in de put raken, dat alle vreugde getemperd of verdwenen is? Of scherper geformuleerd: ligt er voor veler besef bewust of onbewust niet een waas van zwaarmoedigheid over ons leven in samenleving en cultuur, vaak ook in de kerk? Is dit niet een geestelijk probleem dat diep ingrijpt in cultuur en geloof?

Toch wordt het boek van Bohren het meest fascinerend als hij vertelt hoe hijzelf een weg heeft gevonden om door vernieuwing en verdieping van zijn spiritualiteit een **perspectief** te ontdekken. Hij vergelijkt deze spiritualiteit met de **inspanning** van een bergbeklimmer om de top met het wijde uitzicht te bereiken: 'sportliche Spritualität'. Echte spiritualiteit komt je niet aanwaaien. De hoge bereiken kost geestelijke training. Deze **sportieve** spiritualiteit wordt ontdekt aan wat hij noemt het medicament van de Renaissance: de door hem geheel vergeten **Heidelbergse Catechismus**. Zijn tweede vrouw en hij hebben die catechismus opnieuw leren waarderen door **stukken** ervan uit het hoofd te leren. **Het** verslag van deze ervaring is spannend. Uit het hoofd leren is niet meer 'in' in onze tijd, er worden vele didactische en paedagogische bezwaren tegen ingebracht, maar in het Engels wordt het 'learning by heart' genoemd en in het Frans 'apprendre par coeur'. Wat je uit het hoofd leert komt in je hart, wordt daarin bewaard, het is er in tijden van 'Leselosigkeit' en gaat met je mee ook de diepten in en door de diepten heen.

Deze kwalificatie van de Heidelbergse Catechismus als **medicijn** tegen de **zwaarmoedigheid** zal velen op zijn minst verbazen. In het stereotiepe oordeel van vele van onze tijdgenoten behoort de catechismus meer tot de deprimerende erfenis van het verleden die beter genegeerd **kan** worden. Hij is immers 'calvinistisch' en dat staat **gelijk** met somberheid en zwaarmoedigheid.

Wat is nu het bijzondere van het uit het hoofd leren van passages uit deze catechismus als medicijn tegen de zwaarmoedigheid in cultuur en **kerk**? Dit, dat de catechismus ons dingen voorzegt en ons uitnodigt ze uit het hoofd, met het hart te kennen die het gevoel te boven gaan. **Eén** van de bronnen van de melancholie in de moderne tijd is **immers** dat het gevoel prevaleert. Gevoelens kunnen bedriegen, Luther zei het al: 'Fühlen und Glaube stehen nicht **beieinander**'. De heiden in ons wil voelen, hij blijft de goden van de werkelijkheid vervallen. Tegenover het voelen staat het weten van het geloof, het letten op de Stern die van elders komt. Dit weten communiceert de catechismus, hij zegt ons voor hoe het is en **dat** is het nog-niet-gevoelde, de Waarheid van God tegenover de waarheid van mijn **gevoelens**. Uit het hoofd leren is uitgenodigd worden de Waarheid van God in het hart te laten komen om **zo** tot andere, nieuwe ervaringen te komen: **geloofservaringen** als antwoord op wat gegeven is. In die zin staat het uit het hoofd leren in dienst van de Heilige Geest. Het stelt Hem, om het zo eens te zeggen, in **staat** wat ik geleerd heb in mijn hart te citeren. **Als een echo** laat Hij mij het telkens **weer** horen. Op deze wijze is de Heilige Geest de Trooster.

Het kan ook nog op een andere manier gezegd worden: de catechismus laat ons uit het hoofd leren wie we zijn. Waar komt veel melancholie vandaan? Uit de dwingende gedachte dat er zoveel moet. Op zijn wijze vertolkt Bohren als telkens opduikend levensgevoel van onze tijd, wat bij ons Aleid Schilder formuleerde: hulpeloos maar schuldig. Hij ziet echter dat deprimerende gevoel als een hedendaagse culturele druk die op veler harten ligt, ook in de kerk, waar veel prediking in het teken staat van het 'moeten', wat het besef oproept van het niet kunnen. Daartegen is de catechismus medicijn, die onbevangen de lerenden leert zeggen: ik ben het eigendom van Jezus Christus, de Heilige Geest is ook mij gegeven en blijft hij mij. Als we uit het hoofd leren, by heart, wie we zijn in Gods oog door het evangelie van Christus. verdrijft dat de zwaarmoedigheid die een wet-tisch verstaan van het christelijk geloof oproept.

Na honderd jaar een andere kerk

The Runner, het officiële orgaan van de Christian Reformed Church in Noord-Amerika, vroeg aan prof. Runia, wat er met de (synodale) Gereformeerde Kerken in Nederland is gebeurd. In het *Centraal* Werkblad van 2 juli geeft hij weer, wat zijn antwoord was.

Wat is er toch met en in de Gereformeerde Kerken gebeurd?

Uiteraard stellen gereformeerden zichzelf de vraag ook? Vorig jaar bestonden de GKN honderd jaar. Als men de kerken van 1892 vergelijkt met die van nu, is het duidelijk dat er grote veranderingen hebben plaatsgevonden. Dr. J. Veenhof zegt in een recent artikel dat de nieuwe kerk van 1892 door drie **wezenlijke** dingen werd gekarakteriseerd. 1. Verbondenheid met en gebondenheid aan de drie formulieren van enigheid. 2. Grote aandacht voor de institutionele kerk met haar ambten en vergaderingen. 3. Een intensieve belangstelling voor en een extensief engagement op het terrein van staat en maatschappij.

Tegelijk waren de mensen die tot deze kerken behoorden ook betrokken in een emancipatiebeweging. De meesten van hen waren 'kleine luyden'. Hun grote leider was Abraham Kuypers, die hen tot een eenheid **samenmeedde** door er voor te zorgen dat ze een eigen universiteit (de VU) hadden, een eigen dagblad (*De Standaard*), een eigen kerkblad (*De Heraut*), een eigen politieke partij (de ARP), eigen christelijke scholen en een groot aantal andere christelijke organisaties.

De eenheid die zo bereikt werd, werd ook zichtbaar in een duidelijke levensstijl: strikte gebondenheid aan de confessies, een bijna wettische zondagsviering, alleen maar trouwen met een kerklid, de opleiding tot predikant in 'eigen' faculteiten (Kampen en Amsterdam), een sterke jeugdbeweging, lidmaatschap van christelijke organisaties enz.

Jaren zestig

Vandaag tien we een kerk die heel anders is. Op zichzelf is dat niet vreemd. Honderd jaar, dat is nu eenmaal een lange periode. Het is heel natuurlijk dat een kerk die honderd jaar lang als een zelfstandig instituut bestaan heeft, verandert. Men kan zelfs zeggen dat het onnatuurlijk zou zijn, als zo'n kerk nog precies gelijk zou zijn aan wat ze was in het jaar 1892 (of als u wilt: 1886 of 1834). Daar komt nog bij dat de hele Westerse cultuur een geweldige omslag heeft meegemaakt. Ook een kerk blijft natuurlijk niet onberoerd door de veranderingen in de cultuur om haar heen.

Toch zijn de GKN tot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog praktisch gelijk gebleven aan wat ze in 1892 waren. Tot op grote hoogte geldt dat ook nog voor de periode 1945-1960. Ook in die laatste periode waren de GKN nog steeds een 'belijdeniskerk'. Gereformeerde mensen stonden dan ook heel kritisch ten opzichte van de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK), omdat die kerk de vrijzinnigheid tolereerde. Om dezelfde reden stonden ze ook kritisch tegenover de Wereldraad van Kerken.

Toch groeide er langzamerhand een nieuwe openheid. In de theologische faculteiten werden de 'oude getrouwen' langzaam maar zeker vervangen door een jongere generatie, die apologetiek (verdediging) en polemie (aanval) niet meer als hun belangrijkste taak zagen, maar die op wetenschappelijk niveau in discussie wilden treden met theologen die een andere theologische en confessionele achtergrond hadden. De jongere theologen geloofden dat ze echt wel wat van die anderen konden leren.

Aan de Vrije Universiteit werd G.C. Berkouwer in 1945 hoogleraar in de dogmatiek. Zelf diep-geworteld in de gereformeerde traditie besprak hij kritisch, maar ook zeer open, andere theologische stromingen. Tegelijk was hij ook bereid met een kritisch oog naar zijn eigen traditie te kijken. Hij moest niets hebben van scholastieke theologie en ontwikkelde zelf een bijbels-georiënteerde dogmatiek.

Zijn collega, R. Schippers, die eerst voor ethiek benoemd werd, keek met een kritisch oog naar de zgn. gereformeerde zede (dat was ook de titel van een boek dat hij, al vrij gauw schreef). Hij ontdekte dat veel van deze 'zedes' meer traditioneel dan bijbels was.

De collega die het Oude Testament doceerde, N.H. Ridderbos, bestudeerde opnieuw de eerste hoofdstukken van Genesis en kwam daarbij tot de conclusie dat een letterlijk-historische interpretatie van deze hoofdstukken niet de enig legitieme interpretatie was.

In Kampen verdiepte zijn broer, H.N. Ridderbos, zich in de synoptische evangeliën (wat later uitliep op zijn boek *De Komst van het Koninkrijk*) en kwam langzaam maar zeker tot de ontdekking dat gereformeerde theologen ook gebruik kunnen maken van de historisch-kritische methode, mits hun uitgangspunt blijft dat de bijbel Gods Woord aan ons is.

Deze mensen waren allemaal door en door gereformeerd. maar als we nu terugkijken is het duidelijk dat zij de deuren voor verder gaande veranderingen hebben geopend. In zijn boek *Een kerk in beweging* (1987) is prof. dr. J. Plomp op grond van nauwkeurig onderzoek tot de conclusie gekomen dat rond het jaar 1961 allerlei veranderingen aan de gang waren of kwamen. Hij noemt de volgende zaken die allemaal in dat of het volgende jaar speelden: het optreden van de 'achtien' (negen hervormde en negen gereformeerde theologen spraken uit dat het naast elkaar bestaan van de NHK en de GKN niet langer getolereerd mocht worden); gezamenlijke kerkdiensten werden onder bepaalde voorwaarden toegestaan; de beslissingen van de Synode van Assen (1926) inzake de uitleg van de eerste hoofdstukken van Genesis (in het bijzonder Genesis 2 en 3) werden teruggenomen; twee door de synode benoemde waarnemers woonden de Assemblée van New Delhi bij.

Veelvoud

Waarom al deze veranderingen? Gewoonlijk valt als antwoord op die vraag het woord 'secularisatie'. Dat is ook wel juist, maar het zou een vereenvoudiging van de geschiedenis zijn, als we secularisatie als de enige oorzaak zouden zien. In werkelijkheid was er een veelvoud van factoren zoals de (nog steeds doorwerkende) invloed van de Tweede Wereldoorlog; hogere opleiding

voor veel meer mensen (wat meestal een veel intenser contact met de omringende cultuur betekent); toenemende welvaart en toenemende mobiliteit; de verschijning van de 'pil' enz. Uiteraard waren al deze factoren op de een of andere manier verbonden met de secularisatie, het proces waaraan de hele samenleving en de verschillende sectoren ervan langzaam maar zeker losgemaakt worden van de invloed van het evangelie, zonder dat men andere vonnen van religie ervaart in de plaats neemt.

Het is wel nodig er op te letten, dat er wat de invloed van de secularisatie betreft een aanzienlijk verschil is tussen Noord-Amerika en West-Europa. In Amerika heeft het godsdienstig leven zich meer aangepast bij de ontwikkelingen van de samenleving als geheel, terwijl in Europa het kerkelijk leven zich minder aanpaste, met als gevolg dat de kloof tussen de moderne samenleving en de kerken meer uitgesproken was en dat velen helemaal braken met geloof en kerk. Aan de andere kant moeten we ook weer zeggen dat over het geheel de 'institutionele' secularisatie in West-Europa veel sneller verliep dan in Amerika en dat men daarom in West-Europa in het publieke leven weinig meer merkt van religieuze en/of christelijke invloeden. In Amerika ligt het toch anders. Daar was het een paar jaar geleden nog doorgewoond dat men in het publiek religieuze temen gebruikte, bijv. dat een president 'twice-born' (wedergeboren) genoemd werd.

De invloed van de secularisatie op de kerken zelf moet overigens niet onderschat worden. Men kan spreken van een tweevoudige relatie tussen de secularisatie en de kerken, ook de GKN. Aan de ene kant werden de leden van de GKN diep beïnvloed door sommige aspecten van de secularisatie, met name het individualisme en (soms ook) het anti-institutionalisme. Aan de andere kant probeerde de kerk als geheel (met name op synodaal niveau) een antwoord te geven op de nieuwe vragen die dank zij de secularisatie naar voren kwamen. In allerlei opzichten bleken de traditionele antwoorden niet meer voldoende of zelfs nietszeggend.

Andere kant

Maar dit is niet het hele verhaal. Er was ook een 'innerlijke' ontwikkeling. In de eerste helft van deze eeuw had de kerk ervaren dat de strikte binding aan en handhaving van de confessie ook niet altijd de oplossing was. Rond 1920 was de emancipatie-beweging min of meer voltooid. Tegen die tijd hadden de 'kleine luyden' van Kuiper grotendeels het doel dat hij gesteld had, bereikt. De jongere generatie zocht dan ook naar nieuwe doeleinden en wilde een vernieuwing van kerk en theologie. De meerderheid van de 'leiders' wilde echter de erfenis van Kuiper en Bavinck zorgvuldig bewaren. Ze had daarvoor eigenlijk maar één middel: tuchtmaatregelen tegen de vernieuwers, die volgens de leiders over de 'gereformeerde' schreef gingen.

Het gevolg van dit alles was dat de GKN met twee schisma's te maken kregen: in 1926 (de zaak Geelkerken) en in 1944 (de zaak Schilder, uitlopend op de Vrijmaking in datzelfde jaar). In beide gevallen werden de 'vernieuwers' buiten de kerk gezet of stelden ze zichzelf buiten de kerk. In het eerste geval (1926) ging het om een groep die meer ruimte wilde; in het tweede geval ging het om een grote, meer conservatieve groep die bepaalde onzuivere elementen, met name in de theologie van Kuiper, wilden 'uitzuiveren'. Het was met name ten gevolge van de Vrijmaking dat de kerk haar evenwicht verloor en, net als een vogel die problemen met een van haar vleugels heeft, wat 'scheef' begon te vliegen.

Jongere theologen begonnen nieuwe wegen te betreden. En de kerk wist eigenlijk niet hoe ze op deze nieuwe situatie moest reageren.

Volgens Runia is in de synodaal Gereformeerde Kerken langzamerhand een nieuwe openheid gegroeid. De theologen zetten zich minder af tegen buitenstaanders, maar geloofden dat ze echt wel wat van hen konden leren. Ook gingen ze met een kritisch oog naar eigen traditie en eigen zede kijken.

Voor ons de vraag: hoe combineren we openheid naar buiten met een belijnd gereformeerd geloof, dat doorleefd is in overtuiging en handelen?

G.J. van Middelkoop

Een voorjaar met Perspectief

Pastoraal Perspectief is een reeks handzame boeken op het gebied van pastoraat en hulpverlening. Boeken met dit vignet bieden hulp en geven aan hoe u hulp kunt bieden.

drs. Wubbo R. Schoite
Leven met het onvolkomene
over depressie en depressiviteit
96 pag., £ 10,90

prof. dr. K. Deddens
Een voortreffelijke taak
profielschets van de pastor
90 pag., f 10,90

drs. P.A. Heij
Psychisch, dat is óók wat!
omgaan met psychiatrie
136 pag., £ 14,90

ds. O.J. Douma
Horen met je ogen
pastoraat aan doven en slechthorenden
ca. 96 pag., geïll., £ 10,90

Laat u nader informeren over deze
praktische paperbacks!
Bel 01100-15591 en wij sturen u graag de
folder toe.

Pastoraal Perspectief
is verkrijgbaar bij de boekhandel.

OOSTERBAAN & LE COINTRE bv
Postbus 25 - 4460 AA Goes
Tel. 01100-15591

BEROEPEN

Beroepen te Gees en Roodeschool: D. Ophoff kandidaat te Kampen.

Bedankt voor Dronten, Driebergen-Rijsenburg, Loper-sum i.c.m. Westeremden, Ommen en Vroomshoop: P.R. Baas te Spakenburg-Zuid; voor Hardenberg-Oost (2e pred. plaats): O.W. Bouwma te Roden; voor Nijkerk: G. Zomer te Spakenburg-Zuid.

Aangenomen naar Hasselt: P.R. Baas te Spakenburg-Zuid (voor de missionaire dienst op Irian Jaya); naar Rotterdam-Noord: S. Schaaij te Zwartsluis.

KERKDIENTEN

In de maand juli worden in de *Koepelkerk* (Jansplein) geen dubbele diensten gehouden, terwijl de dienst in *Zevenaar* vervalt. De morgendienst begint om 9.30 uur en de middagdienst om 16.45 uur.

Vanaf 11 juli tot en met 15 augustus belegt de *kerkeraad* van Vrouwenpolder de volgende diensten: in *Vrouwenpolder* in de Geref. Kerk, Schoolstraat 9, om 8.45 uur; in *Oostkapelle* in de Zionskerk, Duinweg 36a, om 16.30 uur; in *Kamperland* in het dorpshuis, Nieuwstraat 46, om 10.00 uur en 14.30 uur. Buiten deze periode zijn er alleen diensten in de Geref. Kerk te *Vrouwenpolder* om 9.30 uur en 14.30 uur.

DOCTORAAL EXAMEN

Aan de Theologische Universiteit slaagden voor het doctoraal examen de heren: P.F. de Boer te Emmeloord; C. Geelhoed te Kampen; W.H. de Groot te Ede; N.M. van Ommeren te Huizen; J.H. Tempelman te Bergentheim; R.J. Vreugdenhil te Emmeloord; J. van der Wal te Dronten.

INTREDE

Ds. A.H. Verbree deed zondag 11 juli om 14.30 uur intrede te Gramsbergen. Hij werd 's morgens bevestigd door ds. T.P. Nap te Zeewolde. De diensten vonden plaats in het eigen kerkgebouw aan de Anerdijk 6. Nieuw adres: De Anerdijk 4, 7783 CM Gramsbergen tel. 05246-2689.

ADRESWIJZIGINGEN E.D.

Anna Paulowna * *Kerkeraad*: F. Rinkema, Kievitstraat 1, 1761 XA, ☎ (02233) 2933 (p. 116).

Baarn * *Penningmeester*: J. Meijer, Zandvoortweg 15, 3741 BA, ☎ (02154) 12259 (p. 104).

Eindhoven * *Scriba*: D. Stoppels, Orionstraat 7, 5632 DA, F129MJ4% (040) 422996 (p. 148).

Hardenberg * *Kerkeraad*: Postbus 102, 7770 AC; *Scriba*: C. Petersen, Floralaan 93, 7772 MX, ☎ (05232) 60421 (p. 79).

Lelystad * *Scriba*: H.J. Wisselink, Archipel 22-66, 8224 GN, ☎ (03200) 28189 (p. 95).

Marum * *Kerkeraad*: Postadres 66, 9363 ZH; *Scriba* J.H. Beens, Iwemalaan 6, 9365 PS Niebert, F129MJ4% (05945) 49374 (p. 45).

Middelstum * *Kerkeraad*: Postbus 38, 9990 AA; *Scriba*: A. Kruizinga, Oudeschoolsterweg 26, 9991 CR, ☎ (05955) 2591 (p. 48).

Kornhorn * *Kerkeraad*: Postbus 3, 9865 ZG Opende; *Scriba*: H. Snip, Provincialeweg 14, 9864 PD, (p. 45).

Vlaardingen * *Scriba*: S.W.P. Verkade, Zuidbuurtseweg 2, 3133 KC, ☎ (010) 4359000; *Diaconie*: C. Luyendijk, Ripperdastraat 10, 3132 ZA, ☎ (010) 4351664; *Onderwijs*: A. De Graaf-Korpershoek, Buizerdstraat 98, 3145 AD Maassluis, ☎ (01899) 23886 (p. 136).

INGEZONDEN

Onder de titel 'Gemeente-zijn in Ommen' besteedde ds. H. Folkers in de rubriek 'Op maat' aandacht aan een project gemeente-zijn (*De Reformatie*, jaargang 68/39, 3 juli 1993). Hij sprak o.a. de wens uit dat het materiaal, dat voor dit project verzameld is voor de gemeente te Ommen, ook beschikbaar zou komen voor andere gemeenten. Als Ommer werkgroep Gemeente-zijn van de gezamenlijke mannen-, vrouwen- en jeugdverenigingen willen we daar graag op reageren. Het is misschien goed om hierbij ook iets door te geven van de achtergrond van het werkboek.

Het project is opgezet door en voor de Ommer bijbelstudieverenigingen. Met steun van de kerkeraad werkt het ook verder in de gemeente. Een tiental schetsen, die de werkgroep samenstelde, geeft informatie over het onderwerp gemeente-zijn. Ook wil het stimuleren tot een brede discussie in de gemeente daarover. Geprobeerd is zo te formuleren dat ook daar waar een onderwerp gevoelig ligt toch het gesprek mogelijk wordt.

Het begrip *zijn* in het woord gemeente-zijn heeft een eigen betekenis. Ter typering dit voorbeeld. Je kunt aardig tegen iemand *doen*, maar dan hoeft je het nog niet te *zijn*. Zijn zegt iets over de echtheid van de praktijk. We moeten met mond en hart, met oog en oor en hand christen *zijn*. We moeten ook samen gemeente *zijn*. Het onderlinge gesprek dáárover binnen de veelkleurige gemeente staat bij dit project voor ogen. Het werkboek wil bijdragen tot het gemeenteleven met het oog op Christus en met oog voor elkaar als gemeente van Christus. Moge zo ons christen-zijn en gemeente-zijn ook betekenis hebben voor de naaste buiten de gemeente.

De schetsen zijn gebundeld in een werkboek waarvan u hier de inhoud vindt weergegeven. Daarbij zijn de bijbe-

horende dienstgroepen van **prof.** Te Velde (Gemeenteopbouw 2) cursief aangeduid.

Waarom een onderwerp gemeente-zijn	inleiding
Zijn lust en zijn leven	algemeen
Schriftuurlijke hoofdlijnen en menselijke invulling	algemeen
Gemeenschap der heiligen	<i>samen-leven</i>
Nieuwtestamentische liturgie	<i>samen-leven, levenswijding</i>
Zonder onderwijs geen geloof	<i>onderricht</i>
Levenswijding leer je thuis	<i>verkondiging, levenswijding</i>
Gemeente-zijn voor het opvoedende gezin	<i>verkondiging, samen-leven</i>
Huisbezoek of huisbezoeking	<i>opzicht</i>
Je geld of je leven!	<i>levenswijding</i>
Wie is mijn naaste?	<i>barmhartigheid</i>
Verantwoording	
Literatuurlijst	

Over de onderwerpkeuze zou gediscussieerd kunnen worden. In de 'verantwoording' wordt aangegeven waarom de onderwerpen 'prediking' en 'evangelisatie' niet aan de orde **komen** in dit werkboek. Het werkboek telt 36 pagina's **A-4**, klein lettertype, inclusief veel uitgetypte bijbelteksten.

Een exemplaar is te bestellen door overmaking van 10 gulden aan: penningmeester Johannes **Bogerman**, Ommen, banknummer 34.89.92.378, Gironummer van de Rabobank in Ommen is 816712. *S.v.p. uw naam en adres vermelden.*

Voor de Ommen werkgroep Gemeente-zijn
Koos **van Loo**

- * Als regel horen die adres-gegevens in **deze** rubriek thuis, die ook **te** vinden zijn in **het** Handboek.
- * Ook het nieuws betreffende beroepingswerk, examina **en** preekconsenten, particuliere en generale synoden, kerkelijke agenda, jubilea, overleden predikanten en het **nieuws** van **tn** het Handboek vermelde **verenigingen** km worden ingestuurd (peen verslagen!).
- * De redactie van de **rubriek** behoudt i.v.m. beschikbare ruimte zich het recht voor, informatie in te korten of niet op te nemen.
- * Gegevens dienen uitsluitend *schriftelijk* opgegeven te worden: De Reformatie, t.a.v. 'Uit de **kerken**', Postbus 25,4460 AA GOES. Per *fax* is **ook** mogelijk: (01100) 16492.
- * In het algemeen geldt: informatie die **donderdagochtend** bij ons binnen is, staat afgedrukt in De Reformatie van de daaropvolgende week.

Leest u DE REFORMATIE van een ander?

Neem zelf een abonnement voor maar £ 45,25 per halfjaar

Vul onderstaande bon in en stuur hem in een open envelop zonder postzegel aan:
De Reformatie, Antwoordnummer 10, 4460 VB Goes.

Of bel even: 01100-15591

Ja, ik wil voortaan De Reformatie elke week in mijn brievenbus.

Naam:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Ik wacht met betalen op uw acceptgirokaart.